

In maart 1959 stelde BNRO-Brussel¹ de vraag:

‘Welk verband tussen het humanistisch streven en het streven van de schrijver ziet u?’

Ward Ruyslinck schreef als antwoord op deze vraag:

Het humanistisch streven en het streven van de schrijver

Ongetwijfeld bestaat er tussen het ethisch-filosofisch humanisme en de scheppende drang van de enkeling, in hoc casu de schrijver, een positieve correlatie. Beider streven houdt immers een bestendige gerichtheid in op de mens, op de innerlijke bestaanswereld van het individu (zijn gedachten en gevoelens, zijn behoeften en verlangens), maar ook op de problematiek ontstaan uit de verhouding van het menselijk individu tot de geordende maatschappij waartoe hij behoort. Een streven dat dus de hele mens, zowel op het biologische en psychologische als op het sociale plan, in zijn belangstellingssfeer betreft.

Ondanks deze correlatie, deze gemeenschappelijke gerichtheid, moet er toch, meen ik, op een bestaand verschil gewezen worden dat, alhoewel secundair, de mogelijkheid uitsluit tot een harmonische integratie van beide strevingen in eenzelfde beweging. Dit verschil heeft namelijk betrekking op de wijze waarop elk van hen, de humanist én de schrijver, zijn belangstelling en kammernis voor de mens beleeft. Het humanisme heeft zich in onze tijd, blijkbaar onder invloed van de existentiële filosofie, ontwikkeld tot een levenshouding. Deze levenshouding kan negatief zijn, precies zó als zij negatief is bij Sartre of Heidegger, en zij kan ook positief zijn, zoals in het ‘neosocratische’ van Gabriel Marcel.² Maar haast altijd gaat zij van de beschouwing uit en evolueert zij naar de daadwerkelijke beleving ervan in de gemeenschap zonder hierbij het naar mijn mening noodzakelijke tussenstadium te betrekken, dit van het gevoel. Zelfs Sartre, wiens afwijzing van het leven even passioneel is als om het even welke exuberante ‘Lebensbejahung’ dit zou kunnen zijn, gaat ogenscheinlijk aan dit tussenstadium voorbij: voor zijn levensbeschouwing heeft hij een literaire vorm gevonden, die in zijn meest lyrische scheppingen emotioneel aandoet, doch in werkelijkheid slechts op een ‘schijngevoel’ berust, een nerveuze hartstochtelijkheid als gevolg van wat Jean Rostand zou noemen ‘un accès de fixation’. Wat voor mij tevens als het bewijs geldt, dat Sartre in de eerste plaats een filosoof is.

Het gevoel waarover ik sprak – en waarmee ik niet zozeer het sentiment bedoel dan wel de vierde dimensie van de kunstenaar – is nu precies het gebied waarin de schrijver zich verdienstelijk kan maken. Hij is de emotionele schakel tussen de zuivere bespiegeling en de organisatie van het menselijk geweten, de geleider die de door de filosofische generators opgewekte ideeënstroom omzet in motorische capaciteit en deze overbrengt naar de verspreiders ervan, de humanisten. Men zou deze drievoudige verhouding aldus kunnen zien: de filosoof is de schepper der ethische grondbeginselen, de schrijver de geleider én transformator, de humanist de uitdrager ervan. Daaruit volgt dat de schrijver het humanisme in zekere zin passief, van op een afstand, beleeft; hij beleeft het voor zichzelf, intuïtief, onderhuids als het ware, van uit zijn gevoel. Wanneer dit gevoel, na de publicatie en verspreiding van de geschriften van de auteur, voor één of meer mensen levenshouding wordt,

heeft hij zelf (de auteur dus) er geen deel meer aan. De maatschappij maakt er zich meester van. Er ontstaat een nieuw scheppingsproces, en misschien zou men dit een h rscheppingsproces moeten noemen. Ik geloof dat de schrijver, die erin slaagt dit gevoel ook voor zichzelf in een levenshouding om te zetten, ophoudt schrijver te zijn. Een dogmatische levenshouding zou voor hem, wiens taak het onder meer is de mens uit de verstarring van naamloze begrippen te bevrijden, beslist een noodlottige beperking zijn. De eigenschap die Shakespeare als zijn bijzonderste verdienste wordt aangerekend, deze van ‘myriad-minded man’, moet naar mijn mening op elk authentiek schrijverschap kunnen worden toegepast.

Om nu tot een directe conclusie te komen als antwoord op de gestelde vraag, zou ik durven zeggen dat de voornaamste constante in het werk van de schrijver het hart is. Het hart – een verzamelnaam voor : gevoel, liefde, medelijden. De schrijver is de humanist van het hart, en wanneer ik dit zeg, ben ik me ervan bewust, dat deze omschrijving een pleonasme zou kunnen zijn. Humanisme, in zijn ruimste betekenis, is immers de internationale code van het hart, de liefde, het medelijden, de verdraagzaamheid.

Ward Ruyslinck, 1959.

¹ BNRO – de toenmalige Belgische Nationale Radio-Omroep te Brussel – bleef na de oorlog bestaan tot de omroepwet van 1960.

² Het is opmerkelijk dat Ruyslinck de filosoof Gabriel Marcel noemt, die 10 jaar later, in 1969, laureaat van de Erasmusprijs zou zijn in het thema Filosofie (Erasmus, de beroemde theoloog, filosoof, schrijver en humanist). Centraal bij Marcel (1889-1973) staan het menselijk contact en de naastenliefde, die de weg bereiden tot God. In de laudatio van de Franse filosoof Marcel werd van hem gezegd: ‘Als goedheid en wijsheid samengaan met een leven van studie en nadenken, kan de uitkomst heten: Gabriel Marcel.’ De katholieke filosoof noemde zijn denkwijze ‘neosocratische’, of een concrete filosofie. Essentieel voor Marcel is de verbondenheid met God en de medemens.

Zijn strijd om de individuele subjectiviteit te beschermen tegen vernietiging door de materialistische en technologische maatschappij sprak Ward Ruyslinck in het bijzonder aan en heeft hem wellicht mede geïnspireerd voor *Het reservaat*.